ધોરણ : ૫
ગુજરાતી

પાઠ : 5

શરદીના પ્રતાપે

- જ્યોતીન્દ્ર દવે

આજનું આયોજન

- ❖ લેખક પરિચય
- ❖ પ્રસ્તાવના
- ❖ પાઠનું વાંચન અને સમજૂતી
- ❖ શબ્દાર્થ
- ❖ સ્વાધ્યાય

લેખક પરિચય

લેખક જ્યોતીન્દ્ર દવેનો જન્મ 21 ઓક્ટોબર 1901 માં સુરત ખાતે થયો હતો .

તેમના પિતા નું નામ : હરિશંકર

અને માતા નું નામ : ધનવિધ્યાગૌરી

અભ્યાસ પૂર્ણ કર્યા બાદ સુરતની કોલેજમાં સંસ્કૃત અને ગુજતરીના પ્રાધ્યાપક તરીકે સેવાઓ આપી .

મુનશીના ‘ ગુજરાત ’ સામાયિક દ્વારા ઘણાં લેખો લખ્યા છે .

લેખક પરિચય

તેમણે ‘ રંગતરંગ ’ ના કુલ છ ભાગ ,‘ રેતીની રોટલી ’ , ‘ નજર લાંબી અને ટૂંકી ’ , ‘ બિરબલ અને બીજા ’ , ‘ રોગ - યોગ અને પ્રયોગ ’ , ‘ વડ અને ટેટા ’ જેવા સાહિત્યનું સર્જન કર્યું છે .
તેમને ‘ નર્મદચંદ્રક ’ , ‘ રણજિતરામ સુવર્ણચંદ્રક ’ વગેરે મન – સન્માનથી ગુજરાતે નવાજયા છે .
આ હાસ્યસમ્રાટ તરીકે જાણીતા એવા જ્યોતીન્દ્ર દવે નું મૃત્યુ 11 સપ્ટેમ્બર 1980 માં થયું.

પ્રસ્તાવના

- આ હાસ્યવાર્તામાં એકને બોલવામાં અને બીજાને સાંભળવામાં તકલીફ હોય તેવી બે વ્યક્તિઓ ભેગી થઈ જાય તો તેમની વચ્ચેની વાતચીત ‘કાકા કહેતાં કથરોટ’ જેવી થાય છે.

- અહીં શરદીના કારણે આવી તકલીફવાળા બે સજ્જનો વચ્ચેનો સંવાદ આપ્યો છે, જે હાસ્યપ્રેરક છે.

શરદી ના પ્રતાપે

મારે એક વખત એક જાણીતા સજ્જનને અમુક કામને અંગે મળવા જવાનું હતું.

એ સદગૃહસ્થની બીજી બધી ઇન્દ્રિયો કરતાં કાન કંઈ ઓછું કાર્ય કરે છે એ વાતની મને ખબર નહોતી.

શરદી ના પ્રતાપે

તે દિવસે હવામાં શરદી હતી.

ગળે પડવાની ટેવ બીજાં બધાં કરતાં શરદીને વધારે હોય છે. એ જાણીતું છે; અને તેમાંય મારા કંઠ માટે શરદીને અસલથી પક્ષપાત છે.

એટલે તે દિવસે ગળામાં શરદી ને મગજમાં ગરમી – કંઠ બેઠેલો ને મગજ તપેલું – એવી કાંઈક મારી સ્થિતિ હતી.

હું એ સદગૃહસ્થને મળ્યો ત્યારે મારો અવાજ ઠેઠ ઊંડો ઊતરી ગયેલો હતો અને શરદીને લીધે એમના કાન વધારે અશક્ત બન્યા હતા.

શરદી ના પ્રતાપે

અમારી વચ્ચે શો સંવાદ થયો તે પૂરેપૂરો યાદ નથી, પણ કંઈક નીચે પ્રમાણે હતો :

મને આવકાર આપતાં આપતાં એ સદગૃહસ્થ બોલ્યા, “ઓહો ! આજ કંઈ આ તરફ ? કેમ તબિયત તો સારી છે ને ?'

“આપનું જરા કામ હતું. તબિયત મજામાં છે. જરા શરદી થઈ છે. બાકી બીજી રીતે કુશળ છું.”

શરદી ના પ્રતાપે

"મને શરદી થઈ છે એમ તમને કોણે કહ્યું ? એ તો જરા નહિ જેવાં સળેખમ અને ઉધરસ થયાં છે. મને જોવા આવવાની – અહીં સુધી આવવાની – તસ્દી લેવા જેવું કંઈ નથી."

મને લાગ્યું કે એમના સમજવામાં કંઈ ભૂલ થઈ છે. પણ તે સુધારવાનો પ્રયત્ન ન કરતાં મેં કહ્યું, "હવે કેમ છો ? દવાબવા તો કરો છો ને ?"

"હા, અહીંની હવા જરા એવી છે ખરી, પણ હવાફેર માટે જવાનું હજી નક્કી કર્યું નથી, એ તો ઠીક, પણ ચા-બહા લેશો ને ?"

શરદી ના પ્રતાપે

"ચાની બનતાં સુધી હું ના નથી કહેતો ને શરદીમાં તો બહુ જ ઠીક પડશે."

"બનતાં સુધી તમે ચા નથી પીતા તે ઘણું સારું. પણ ચા શરદી કરે એમ તમને કોણે કહ્યું? વારુ, કૉફી લેશો ?"

કૉફીનો પણ અત્યારે વાંધો નથી."
કૉફીનો ડૉક્ટર વાંધો લે છે ? ઠીક ત્યારે કોકો ?"

શરદી ના પ્રતાપે

મોઢેથી બોલીશ તો ચહા અને કૉફીની પેઠે કોકોએ ગુમાવીશ એમ લાગવાથી મેં ડોકા વડે હા કહી. ને આખરે અમારે માટે કોકો મુકાયો.

આ ઘર તમને ફાવે છે કે નહિ ?” મેં પૂછ્યું,

શરદી ના પ્રતાપે

તેઓ બોલી ઊઠ્યા, “વર?” સુલોચના (એમની પુત્રી) માટે વર હજી શોધ્યો નથી. હજી નાની છે. શી ઉતાવળ છે ?”

થોડી ઘણી આડી-અવળી વાત, અલબત્ત, ઉપર પ્રમાણે જ, કરીને
મેં આખરે કહ્યું, “હવે રજા લઉં છું.”

આ પ્રમાણે “દવાને બદલે ‘હવા” અને “ઘર’ને બદલે ‘વર’ સાંભળનાર સાથે જે વાત કરવા આવ્યો હતો, તે વાણી દ્વારા કરવી અશક્ય છે, એમ મને લાગ્યું. તેથી પત્ર લખી એ વાત એમને જણાવવી એવો નિશ્ચય કર્યો.

શરદી ના પ્રતાપે

થોડી ઘણી આડી-અવળી વાત, અલબત્ત,
ઉપર પ્રમાણે જ, કરીને
મેં આખરે કહ્યું, “હવે રજા લઉં છું.”

“અરે ! મારા મહેરબાન ! આમ શું બોલો છો ? તમે
આવ્યા તેમાં મને સજા થઈ !
ઊલટો આનંદ થયો.

શરદી ના પ્રતાપે

આપણી વાત સાંભળનારા અને સાંભળે તોયે
સમજનારા બહુ ઓછા.”

ડોકું
હલાવી અને મૂંગા મોંએ એમની
રજા લઈ હું ચાલતો થયો.

“રેતીની રોટલી’ માંથી

શબ્દાર્થ

કંઠ	-	ગળું
અસલથી	-	પહેલાંથી
પક્ષપાત	-	તરફદારી
અશક્ત	-	નબળા
તસ્દી	-	તકલીફ, મહેનત
કોકો	-	નાળિયેરીના જેવા એક ઝાડના બીજની ભૂકી, જેનું પીણું બનાવાય છે
અલબત્ત	-	જોકે
મહેરબાન	-	હિત તેમજ ભલું ઇચ્છનાર અને કરનાર

સ્વાધ્યાય

પ્રશ્ન : 1 નીચે આપેલા સવાલના જવાબ લખો .

1) ગળે પડવાની ટેવ કઈ બીમારીને વધારે હોય છે ?

જ. ગળે પડવાની ટેવ શરદીની બીમારીને વધુ હોય છે.

2) લેખકને પેલા સજ્જન વિશેની કઈ વાતની ખબર ન હતી?

જ. લેખકને પેલા સજ્જનની બીજી બધી ઇન્દ્રિયો કરતાં કાન કંઈ ઓછું કાર્ય કરે છે . એ વિશેની ખબર જ ન હતી.

સ્વાધ્યાય

3) શરદીને કોના માટે પક્ષપાત છે ?

જ. શરદીને લેખકના કંઠ માટે પક્ષપાત છે.

4) લેખકને આવકાર આપતાં સદગૃહસ્થ કયું વાક્ય બોલે છે?

જ. લેખકને આવકાર આપતાં સદગૃહસ્થ આ વાક્ય બોલે છે “ ઓહો ! આજે કંઈ આ તરફ ? કેમ તબિયત તો સારી છે ને ?”

સ્વાધ્યાય

5) લેખકે કોકોની વાત વખતે ડોકું શ માટે હલાવ્યું ?

જ. લેખકને લાગ્યું કે મોઢેથી બોલીને હા કઈશ તો ચા અને કૉફીની જેમ કોકો પીએન ગુમાવીશ એમ લાગવાથી તેમણે ડોકું હલાવ્યું .

6) શરદીને લીધે સજ્જનના કાનની હાલત કેવી હતી ?

જ. શરદીને લીધે સજ્જનના કમજોર કાન વધારે અશક્ત બન્યા હતા .

સ્વાધ્યાય

પ્રશ્ન : 2 નીચે આપેલા પ્રશ્નોનાં ઉત્તર લખો.

1) લેખક સજ્જનને મળ્યા તે વખતની બંનેની સ્તિથિ કેવી હતી ?

જ. લેખક સજ્જનને મળ્યા તે વખતે લેખકનો અવાજ ઠેઠ ઊંડો ઊતરી ગયેલો હતો . અને તેના લીધે કાન વધારે અશક્ત બન્યા હતા .

સ્વાધ્યાય

2) સજ્જને સમજવામાં કંઈક ભૂલ કરી છે તેવું લેખકને ક્યારે લાગ્યું ?

જ. લેખકે જ્યારે સજ્જને કહ્યું કે , તમારું થોડું કામ હતું . મને જરા શરદી થઈ છે ત્યારે સજ્જને તેમને જવાબ આપ્યો કે મને શરદી છે , એમ તમને કોણે કહ્યું ? મને જોવા આવવાની , અહીં સુધી આવવાની તસ્દી લેવા જેવું કંઈ નથી . તેથી લેખકને લાગ્યું કે સજ્જને સમજવામાં ભૂલ કરી છે .

સ્વાધ્યાય

પ્રશ્ન : 3 સમાનાર્થી શબ્દ લખો .

1) ખબર - સમાચાર

2) આનંદ - હર્ષ , મોજ

3) ઉતાવળ - ઝડપ

4) પક્ષપાત - તરફદારી

5) આખરે - છેવટે

6) દિવસ - દિન

સ્વાધ્યાય

પ્રશ્ન : 4 વિરોધી શબ્દ લખો

1)	શક્તિ	×	અશક્તિ
2)	પાત્ર	×	અપાત્ર
3)	સંપ	×	કુસંપ
4)	વિચાર	×	કુવિચાર
5)	સત્ય	×	અસત્ય
6)	સંગ	×	કુસંગ

સ્વાધ્યાય

પ્રશ્ન : 5 રૂઢિપ્રયોગ નો અર્થ આપો.

1) ગળે પડવું - આળ ચડાવવું , માથે નાખવું

2) પક્ષપાત કરવો - તરફદારી કરવી

સ્વાધ્યાય

પ્રશ્ન : 6 ખાલી જગ્યા પૂરો .

1) તે દિવસે ___હવા___ માં શરદી હતી.

2) તમે ચા નથી ___પીતા___ તે ઘણું સારું.

3) સજ્જનને ___સાંભળવા___ માં તકલીફ હતી.

4) આ ___ઘર___ તમને ફાવે છે કે નહીં ?

5) કેમ તબિયત તો ___સારી___ છે ને ?

Thank You...

પ્રેરણા એજ્યુકેશન સોસાયટી દ્વારા સંચાલીત ®

OCEAN

કોચીંગ ક્લાસીસ